

تبیین ساختارمندی عوامل مؤثر در چالش‌های مبارزه با پولشویی در نظام بانکی ایران

حسین علی حقی

دانشجوی دکتری مدیریت دولتی، گروه مدیریت، واحد قائم شهر، دانشگاه آزاد اسلامی، قائم شهر، ایران

hoseinhaghi@yahoo.com

محمد رضا باقرزاده

استادیار گروه مدیریت، واحد قائم شهر، دانشگاه آزاد اسلامی، قائم شهر، ایران (نویسنده مسئول)

dr_mr_bagherzadeh@yahoo.com

مجتبی طبری

دانشیار گروه مدیریت، واحد قائم شهر، دانشگاه آزاد اسلامی، قائم شهر، ایران

mo_tabari@yahoo.com

ذبیح اله غلامی رودی

استادیار گروه اقتصاد، واحد قائم شهر، دانشگاه آزاد اسلامی، قائم شهر، ایران

gholamirudi@gmail.com

پدیده جهانی‌سازی اقتصاد و ارتباط بازارهای مالی، موجب تسهیل نقل و انتقال منابع مالی شده و این امر رشد فزاینده جرایم اقتصادی سازمان یافته و گسترش انتقال دارایی‌های نامشروع در سطح جهان با هدف تغییر هویت از طریق تطهیر آنها را به همراه داشته است. این امر توجه سازمان‌های بین‌المللی مالی را به اقدامات نظارتی و کنترلی در این زمینه جلب نموده است. به‌طوری‌که اکثر بانک‌ها و مؤسسات مالی دنیا خود را موظف به رعایت قوانین مبارزه با پول‌شویی می‌دانند. در این پژوهش، به منظور شناسایی چالش‌های این حوزه و دستیابی به الگویی که در برگزیده مجموعه‌ای از عوامل زیرساختی مبارزه با پولشویی در نظام بانکی باشد، در بخش کیفی، از معیارهای برخاسته از نظر خبرگان به روش مصاحبه حضوری و استناد به استانداردهای بین‌المللی و کدگذاری چند مرحله‌ای، تحلیل محتوایی و روش دلفی فازی و در بخش کمی از پرسش‌نامه و تکنیک تحلیل عاملی و جهت برآزش مدل از شاخص SRMR استفاده شده است. یافته‌های پژوهش حاکی از این است که رعایت شاخص‌های زیرساختی مطابق با استانداردهای بین‌المللی توسط نظام بانکی موجب ارتقاء جایگاه بانک‌های ایرانی در سطح بین‌الملل و محدودسازی پولشویی از طریق نظام بانکی می‌گردد.

طبقه‌بندی JEL: E۴۲، G۲۱، K۴۲، E۵۸

واژگان کلیدی: مبارزه با پولشویی، مدل زیرساختی، نظام بانکی ایران.

۱. مقدمه

پولشویی^۱ در توصیف فرآیندی است که در آن پول غیرقانونی یا کثیف که حاصل فعالیت‌های مجرمانه (مانند قاچاق، مواد مخدر، اسلحه، رشوه، اخاذی و کلاهبرداری و...) مورد استفاده قرار می‌گیرد. در چرخه‌ای از فعالیت‌ها و معاملات مالی و با گذر از مراحل، تطهیر شده و به عنوان پول قانونی موجه و مشروع جلوه داده می‌شود.^۲ پولشویی دارای آثار و تبعات منفی فراوانی در عرصه‌های مختلف اقتصادی و اجتماعی است. نتایجی همچون گسترش فساد در سطح جامعه، تضعیف بخش خصوصی، کاهش اعتماد به بازارهای مالی، کاهش درآمد دولت، تقویت منابع و شبکه مالی مجرمان را در پی خواهد داشت. تبعات منفی این پدیده مخرب موجب شده است تا حاکمیت کشورها - همگام با مراجع بین‌المللی - درصدد مبارزه با جرایم سازمان یافته^۳ برآیند و با تصویب قوانین و مقررات لازم و اجرایی کردن آنها، از وقوع این جرم در موسسات مالی پیشگیری نموده و یا در صورت وقوع، متخلفان را شناسایی و به مراجع قضایی معرفی نمایند.

همان‌طور که گزارش‌ها و آمار ارائه شده مجامع جهانی در حوزه پولشویی نشان می‌دهد، کشور ما به لحاظ رتبه پولشویی که ناشی از عوامل و شاخص‌های متعددی است دارای امتیاز مناسبی نمی‌باشد. این موضوع موجب زیان‌های بسیاری برای کشور و از جمله نظام بانکی شده است. لذا این پژوهش با استناد به استانداردهای بین‌المللی از جمله شاخص‌های کمیته بال در مبارزه با پولشویی با هدف ارائه چارچوبی ساختارمند جهت مدیریت چالش‌های مبارزه با پولشویی در

---

۱. Money Laundering

۲. مجموعه سخنرانی‌ها و مقالات همایش بین‌المللی مبارزه با پولشویی، ۸ و ۷ خردادماه ۱۳۹۳، چاپ کمیته معاضدت قضایی ریاست جمهوری.

۳. Organized crime

جرم سازمان یافته عبارت از فعالیت‌های غیرقانونی و هماهنگ گروهی منسجم از اشخاص است که با تبانی باهم و برای تحصیل منافع مادی و قدرت، به ارتکاب مستمر مجرمانه شدید می‌پردازند و برای رسیدن به هدف از هر نوع ابزار مجرمانه نیز استفاده می‌کنند.

نظام بانکی ایران انجام شده است. با توجه به این که هدف این پژوهش ترکیبی اکتشافی از نوع متوالی و مدل ابزارسازی، طراحی و تدوین الگو بر اساس معیارهای مورد طراحی مدل می‌باشد، در بخش کیفی، استفاده از روش تحقیق مطالعه موردی و مصاحبه نیمه ساختارمند با صاحب نظران و اساتید، منجر به تدوین معیارهای مدل تحقیق گردید و در بخش کمی با استفاده از روش توصیفی-پیمایشی و با استفاده از ابزار محقق ساخته برای سنجش اثربخشی بیرونی آن اقدام شده است. این مقاله در ۱۰ بخش تهیه و تدوین شده است. پس از مقدمه و در بخش دوم، مبانی نظری تحقیق، در بخش سوم سازوکارهای بین المللی مبارزه با پولشویی، در بخش چهارم پیشینه پژوهش و در سایر بخش‌ها نیز جامعه آماری، تحلیل استنباطی داده‌ها، برآورد مدل و بحث و نتیجه‌گیری پرداخته شده است.

۲. مبانی نظری

۱-۲. نوع شناسی پولشویی

چهارگونه پولشویی قابل شناسایی است:

- ۱- پولشویی درونی: شامل پول‌های کثیف که از فعالیت مجرمانه در داخل خاک یک کشور که در همان کشور شسته می‌شود.
- ۲- پولشویی مهار شونده: شامل پول‌های کثیف به‌دست آمده از فعالیت مجرمانه که در داخل خاک یک کشور کسب و در خارج از آن کشور تطهیر می‌شود.
- ۳- پولشویی بیرونی: شامل پول‌های کثیف به‌دست آمده از فعالیت مجرمانه انجام شده در سایر کشورها که در خارج نیز شسته می‌شود.
- ۴- پولشویی وارد شونده: شامل پول‌هایی که از فعالیت مجرمانه در سایر نقاط به‌دست آمده و در داخل خاک یک کشور مورد نظر شسته می‌شود.

۲-۲. مراحل و فرآیند پولشویی

تطهیر پول (پولشویی) طی یک عملیات پیچیده به وقع می‌پیوندد. از آنجایی که عواید غیرقانونی ناشی از پولشویی معمولاً وجه نقد است، لازم است که این وجه نقد را وارد سیستم مالی کرده یا از

مرزها خارج کنند. هدف اصلی در پرده ابهام قرار دادن منبع و ماهیت ثروت مورد نظر است. بسیاری از کشورها در اجرای ضوابط جلوگیری از پولشویی برای قبول پول نقد از مشتریان در بانک‌ها محدودی قایل شده‌اند فرار از مبارزه با پولشویی ۳ مرحله دارد که ممکن است همزمان در جریان یک انتقال انجام شود (قضاوی و کیانی زاده، ۱۳۹۵).

الف) مرحله جای‌گذاری^۱: این مرحله زمانی است که پول نقد وارد سیستم مالی می‌شود. در این مرحله پول کثیف به دست آمده از فعالیت‌های غیرقانونی که مقدار زیادی وجه نقد است، در ابعاد کوچک جای‌گذاری یا از کشور خارج می‌شود. در این مرحله است که پول نامشروع بیش از هر زمان دیگری در معرض کشف قرار می‌گیرد چراکه وارد کردن این وجوه نقد باعث مشکوک شدن مقامات قانونی می‌شود.

ب) مرحله لایه‌گذاری^۲: لایه‌گذاری اقدامی برای مخفی کردن منشأ مالکیت پول است. به نحوی که با ایجاد لایه‌های پیچیده از طریق معاملات چندگانه از هر گونه حسابرسی در امان باشد. در این مرحله پول نامشروع در درون موسسه مالی که در ابتدا به آنجا سپرده شده است، به چندین شاخه منشعب می‌شود یا از درون چندین موسسه عبور داده می‌شود یا به نحوی دستکاری می‌شود که چهره حقیقی از مبدا و مآخذ ایجاد پول برجای نماند. اعلام قیمت‌های گران برای کالاها جهت حمل از کشوری به کشور دیگر یا استفاده از کارت‌های اعتباری با ارزش زیاد جهت پرداخت برای خرید کالا و خدمات و نیز پرداخت صورتحساب کالا از طریق کارت اعتباری با پول‌های سپرده شده در بانک‌های امن، از جمله راهکارهایی است که توسط پولشویان در این مرحله اتخاذ می‌گردد.

ج) مرحله ادغام^۳: ادغام یا یکپارچه‌سازی آخرین مرحله فرایند پولشویی است. در این مرحله، پول غیرقانونی و کثیف دوباره وارد سیستم مالی رسمی و قانونی می‌شود به گونه‌ای که به نظر

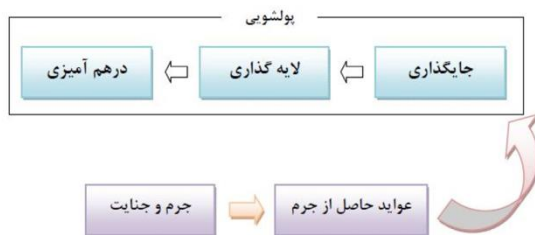
۱. Placement

۲. Layering

۳. Integration

می‌رسد از راه قانونی تحصیل شده است. این مرحله ممکن است از طریق خرید اموال غیرمنقول، اتومبیل، فلزات گرانبها، جواهرات و عتیقه و خرید سهام انجام گیرد (تذهیبی، ۱۳۹۶).

ذکر این مراحل سه گانه به این معنی نیست که پولشویان حتماً باید این مراحل را طی کنند ولی بررسی فعالیت‌های مجرمانه پولشویان نشان داده که فعالیت‌های پولشویان این مراحل را در بطن خود داشته‌اند. شکل (۱) این فرایند را نشان می‌دهد.

شکل ۱. مراحل و فرآیند پولشویی

۲-۳. روش‌های پولشویی

در دهه‌های اخیر به علت توسعه محصولات و خدمات مالی عرضه شده، پیچیده تر شدن ارتباطات مالی، پیشرفت تکنولوژی و افزایش سرعت جریان‌های پولی در گستره جهان، روش‌های پولشویی بسیار مبتکرانه شده است. با وجود این در مجموع، می‌توان روش‌های پولشویی را در سه بخش طبقه بندی کرد:

۱-۲-۳. پولشویی از طریق سیستم بانکی و مؤسسات اعتباری

پولشویی در سیستم بانکی از طرق زیر صورت می‌پذیرد:

۱. اسمورفینگ^۱ یا تکرر سپرده‌ای (پولشویان عمدتاً پول‌های کثیف در حجم بالا را تقسیم کرده و در حجم‌های کوچک‌تر وارد سیستم بانکی می‌نمایند) ۲. گشایش حساب بانکی با نام‌های معمول

۱. Smurfing

۳. گشایش حساب‌های اشتراکی ۴. به کارگیری بانک‌های تحت نفوذ پولشویان ۵. به کارگیری حساب‌های کارگزاری ۶. استفاده از بانک کارگزار و حساب کارگزاری ۷. به کارگیری پول الکترونیکی و بانکداری اینترنتی ۸. به کارگیری وثیقه بانکی در ترتیبات اخذ وام ۹. سوء استفاده از اعتبار اسنادی ۱۰. سوء استفاده از ضمانت‌نامه (تجلی، ۱۳۹۰).

۲-۳-۲. پولشویی از طریق سازمان‌های مالی غیربانکی

پولشویی در سازمان‌های مالی غیربانکی ممکن است از طرق بسیار متفاوتی انجام شود، ولی برخی روش‌های شناخته شده به صورت زیر است:

۱. سوء استفاده از عملیات خرید و فروش در بورس اوراق بهادار ۲. استفاده از خدمات صرافی‌ها، شامل ارسال وجوه ارزی و خرید و معاوضه ارز ۳. استفاده از بانک‌های زیرزمینی غیرقانونی که اغلب خدمات نقل و انتقال وجوه ارزی را انجام می‌دهند.

۲-۳-۳. پولشویی از طریق مؤسسات یا فعالیت‌های اقتصادی

پولشویی از طریق مؤسسات یا فعالیت‌های اقتصادی غیرمالی می‌تواند به روش‌های مختلفی انجام شود، از آن جمله:

۱. استفاده از خدمات وکلای دادگستری، حسابداران و مشاوران مالی و دفاتر اسناد رسمی ۲. صدور فاکتور و انجام معاملات صوری خرید و فروش صوری، از طریق شرکت‌های صوری فرامرزی.

۳. تهیه اظهارنامه صوری واردات و صادرات کالا و معاملات بازرگانی شرکت‌های برون مرزی ۴. شرکت در حراج کالاهای عتیقه و گران قیمت ۵. استفاده از بنگاه‌های املاک و خرید و فروش املاک و مستغلات ۶. خرید و فروش سنگ‌ها و جواهرات قیمتی و آثار هنری گران قیمت ۷. استفاده از بورس فلزات ۸. استفاده از بنگاه‌های اتومبیل و خرید و فروش اتومبیل‌های گران قیمت.

۲-۴. شرایط و زمینه‌های پولشویی

کشورهایی که از نظر منشأ پول مورد سؤال نباشند و دارای اقتصاد زیرزمینی و همچنین دارای نظام اداری ناسالم و ناکارآمد و نظام مالی غیر شفاف و فاقد سیستم نظارتی قوی باشند، برای امر پولشویی بیشتر مستعد بوده و منابع حاصل از فعالیت‌های غیرقانونی به سهولت می‌توانند به چرخه اقتصادی این کشورها وارد شده و پولشویی عملیاتی می‌شود، چرا که هر قدر اقتصاد از شرایط رقابتی، بیشتر فاصله داشته باشد، بستر گسترش این فعالیت‌ها گسترده‌تر خواهد شد. اساساً انجام هر نوع فعالیت مجرمانه نیازمند شرایط و محیط مناسب برای تحقق آن جرم است. شناسایی این شرایط برای جلوگیری از وقوع جرم اهمیت زیادی دارد. بررسی ماهیت جرم پولشویی و شواهد موجود نشان می‌دهد که پولشویی در محیطی که شرایط زیر را داشته باشد قابلیت انجام بیشتری خواهد داشت:

- کریدور (دهلیز) فعالیت‌های مجرمانه و غیرقانونی باشد.
- بخش‌های غیررسمی اقتصادی فعال باشد.
- بخش‌های رسمی، به خصوص بازارهای مالی از کارایی لازم برخوردار نباشد.
- قوانین ضد پولشویی چندان فعال نباشد.
- ریسک^۱ عملیات پولشویی آنقدر قابل توجه نباشد.
- بازارهای مالی به صورت حاشیه و توسعه نیافته، اما مرتبط با بازارهای مالی پیشرفته وجود داشته باشد.
- روش‌های پولشویی برای دست اندرکاران بازارهای مالی، بانک‌ها و دیگر عوامل اجرایی شناخته شده نباشد.
- امکان و سهولت انتقال درآمدهای به دست آمده برای فعالیت‌های مجرمانه به مکان دیگر وجود داشته باشد.

---

۱. بانک‌ها در معرض انواع مختلفی از ریسک‌ها همچون اطلاعات نامتقارن، هجوم بانکی، انتخاب نامساعد و مخاطرات اخلاقی قراردارند که باعث افزایش آسیب پذیری شان در بحران‌ها شده و آنها را شکننده می‌سازد (پورعبادالان و دیگران، ۱۳۹۷).

درحقیقت رویارویی بازمینه‌های پیدایش جرایم اولیه، شرط لازم برای پیشگیری از جرم پولشویی به شمار می‌آید، اما به هیچ وجه شرط کافی آن محسوب نمی‌شود. امروزه با گسترش روابط مالی بین‌المللی و جهانی شدن بازارهای پول و سرمایه، جرم پولشویی نیز ویژگی جهانی پیدا کرده است. بر این اساس حتی اگر کشوری بتواند از وقوع هرگونه جرم اولیه در قلمرو مرزهای سیاسی خود پیشگیری کند بازهم ممکن است مورد هدف پول شویان قرار گیرد، زیرا پول شویان که جرم اولیه خود را در کشوری خارجی انجام داده‌اند به راحتی می‌توانند عملیات پولشویی خود را در کشور دیگر دنبال کند. عامل دیگری که باعث جذب پول شویان می‌شود، وجود معافیت‌های وسیع مالیاتی برای سرمایه‌گذاران خارجی است. چنانچه می‌دانیم فرار از مالیات نیز یکی از مصادیق پولشویی به شمار می‌آید. بر همین اساس بسیاری از پولشویان می‌کوشند به بهشت‌های مالیاتی^۱ روی آورده، دارایی‌های خود

(اسدی، ۱۳۹۷).

۳. سازوکارهای بین‌المللی مبارزه با پولشویی

۳-۱. عوامل زیر ساختی بازل^۲

از نظر کمیته بازل، شالوده اصلی یک نظام مطمئن در مبارزه با پولشویی عبارت است از چارچوب نهادی و قانونی کشورها و ارتباط آن با اختیارات و رویه‌های اتخاذ شده از سوی مراجع ذیصلاح، به آن معنا که کارآمدی یک سیستم مناسب ضد پولشویی بر این موضوع تمرکز دارد که چارچوب

۱. Tax Heaven

گریزگاه مالیاتی که بهشت مالیاتی نیز خوانده شده، به کشور، ایالت یا منطقه‌ای اطلاق می‌شود، که سرمایه‌گذاران با داشتن حساب‌های بانکی و شرکت، از مالیات معاف بوده یا مالیات بسیار ناچیزی پرداخت می‌کنند.

۲. Basel Committee

عالی‌ترین نهاد بین‌المللی نظارت بانکی است. این کمیته مرکب است از نمایندگان ارشد بانک‌های مرکزی تعدادی از کشورهای عمده صنعتی دنیا از جمله: آلمان، انگلستان، ایتالیا، فرانسه، آمریکا، سوئیس، سوئد، ژاپن، کانادا و لوکزامبورگ که معمولاً هر سه ماه یک بار توسط بانک تسویه‌های بین‌المللی به عنوان دبیرخانه دائمی آن در شهر بازل سوئیس تشکیل می‌گردد. به دلیل تشکیل جلسات مذکور در شهر بازل این کمیته به کمیته بازل معروف شده است.

حقوقی و نهادهای کشور تا چه اندازه در نیل به نتایج مورد انتظار کمک خواهد کرد. از این منظر، سیستم کارآمد مبارزه با پولشویی نیازمند عوامل ساختاری مناسب از جمله وجود یک سیستم قضایی کارآمد و مستقل، شمول و عدالت مالیاتی، موسسات باثبات قابل اعتماد با عملیات مالی شفاف، ثبات سیاسی و عزم مقامات عالی کشور، وجود قوانین مناسب و به کارگیری آن می‌باشد.

جدول ۱. جدول عوامل زیرساختی بازل

ردیف	شاخص‌های ریسک	وزن	مجموع هر بخش
ریسک مالی تروریسم	۱. رعایت توصیه‌های ۴۹گانه گروه ویژه اقدام مالی (FATF)	۳۰	۶۵
	۲. گزارش شاخص اخفای مالی شبکه جهانی عدالت مالیاتی در خصوص ضعف مقررات و حجم معاملات	۲۵	
	۳. بخش دوم گزارش استراتژی کنترل بین المللی مواد مخدر وزارت امور خارجه آمریکا درخصوص پولشویی و جرائم مالی	۱۰	
ریسک فساد	۴. گزارش سازمان شفافیت بین المللی درخصوص شاخص‌های درک فساد در بخش عمومی	۱۰	۱۰
استانداردها و شفافیت مالی	۵. شاخص سهولت در کسب و کار بانک جهانی درخصوص افشای اطلاعات کسب و کار	۱۰۸	۱۵
	۶. گزارش رقابت پذیری جهانی مجمع جهانی اقتصاد درخصوص قدرت استانداردهای حسابرسی و گزارش دهی	۵۰۶	
	۷. گزارش رقابت پذیری جهانی مجمع جهانی اقتصاد درخصوص مقررات بورس اوراق بهادار	۵۰۶	
	۸. شاخص تخصیص منابع سازمان بین المللی توسعه بانک جهانی در حوزه مالی	۱۰۸	

۵	۱۰۶	۹. گزارش سازمان International Idea درخصوص پایگاه داده مسائل مالی عرصه سیاست	تفاهین عمومی و پاسخگویی
	۱۰۶	۱۰. گزارش سازمان مشارکت بین المللی بودجه درخصوص شاخص بودجه باز	
	۱۰۶	۱۱. شاخص اعطای اعتبار سازمان بین المللی توسعه بانک جهانی درخصوص شفافیت، پاسخگویی و فساد	
۵	۱۰۶	۱۲. گزارش خانه آزادی درخصوص شاخص آزادی مطبوعات و آزادی مدنی	ریسک سیاسی
	۱۰۶	۱۳. گزارش رقابت پذیری جهانی مجمع جهانی اقتصاد درخصوص قدرت رقابت در اقتصاد جهانی	
	۱۰۶	۱۴. گزارش سازمان پروژه عدالت جهانی درخصوص حاکمیت قانون	

مأخذ: Basel AML Index, ۹th Public Edition ۲۰۱۸

همان‌طور که در جدول (۱) مشاهده می‌گردد، مدل مبارزه با پولشویی بازل، ترکیبی است از نمره کلی با محاسبه میانگین وزنی ۱۴ شاخص که در هر کشور براساس اطلاعات در دسترس که حداقل ۸ شاخص از ۱۴ شاخص مورد استفاده برای آنها وجود داشته باشد محاسبه می‌گردد. فقدان عوامل ساختاری مورد اشاره یا ضعف قابل توجه آنها می‌تواند به‌طور معناداری مانع پیاده شدن مؤثر چارچوب مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم در هر کشور شود و عدم تطبیق فنی یا کارآمدی سیستم ممکن است به دلیل فقدان چنین ساختاری باشد. در واقع از نظر بازل ریسک‌ها، اهمیت نسبی آنها، عوامل نهادی و ساختاری و شرایط کشورهاست که مشخص می‌کند چرا یک کشور با استانداردها تطبیق ندارد و به چه دلیل سطح کارآمدی یک کشور بالاتر یا پایین تر است از آنچه براساس سطح تطبیق فنی^۱ انتظار می‌رود. در واقع بدون وجود ساختار نهادی مورد اشاره، سطح انطباق فنی در تعیین کارآمدی سیستم معنادار نیست. بر این اساس است که از نظر بازل

۱. Technical Compliance

شرایط نامساعد (مثلاً فقدان عوامل ساختاری) می‌تواند سطح تطبیق فنی و کارآمدی یک سیستم مالی را در فرآیند مبارزه با پولشویی تضعیف کند (پرویزیان، ۱۳۹۶).

۲-۳. تهدیدات پولشویی از نظر گروه کاری اقدام مالی^۱

گروه کاری اقدام مالی برای مبارزه با پولشویی (FATF)^۲ وابسته به سازمان همکاری اقتصادی و توسعه (OECD)^۳ چهار تهدید اساسی پدید آمده از معضل جهانی پولشویی را که در نتیجه کوتاهی در مبارزه با پولشویی رخ میدهد چنین برشمرده است: ۱. سودآوری فعالیت‌های مجرمانه یا غیرقانونی را برای مجرمان آسان‌تر می‌سازد. ۲. سازمان‌های مجرم را در تأمین مالی فعالیت‌های مجرمانه و گسترش آن فعالیت‌ها، آزادتر می‌گذارد. ۳. فساد مالی عارضه‌ای است که اغلب از کنش متقابل دولت و اقتصاد بازار سرچشمه می‌گیرد، به ویژه در شرایطی که دولت به ناچار نقشی درون‌زا در اقتصاد برعهده داشته باشد (شریفی و دیگران، ۱۳۹۸). از این‌رو امکان به کارگیری شبکه مالی رسمی از سوی پولشویان، خطر فسادپذیری نهادهای مالی و کل بخش مالی اقتصاد ملی را به همراه می‌آورد. ۴. انباشت قدرت و ثروت توسط مجرمان و گروه‌های بزه‌کار- برخورد از امکان پولشویی- تهدیدی جدی برای اقتصادهای ملی و به ویژه برای نظام‌های دموکراتیک به شمار می‌آید.

---

۱. گروه ویژه اقدام مالی در سال ۱۹۸۹ از سوی کشورهای گروه ۷ شکل گرفت و یک سازمان بین‌الدولی است که هدفش توسعه و پیشرفت واکنش بین‌المللی نسبت به مسئله پولشویی است. گروه اقدام مالی یک مجموعه سیاست‌گذار است که کارشناسان حقوقی، مالی و ضابطان قانون را در کنار هم قرار می‌دهد تا در قوانین و مقررات کشورها اصلاحات لازم پدید آید.

۲. The Financial Action Task Force

۳. Organization for Economic Co-operation and Development:

کنوانسیون مبارزه با رشوه در معاملات تجاری بین‌المللی برای پیشگیری از پولشویی (اولویت این کنوانسیون، مبارزه با جرائم اقتصادی مانند فساد و تقلب مالیاتی و نیز اصول حاکمیت شرکتی است. همچنین بررسی پیشگیری از رشوه بین‌المللی و رسیدگی به نیاز دولت‌های امضاکننده به اتخاذ اقدامات مناسب برای مقابله با پولشویی حاصل از رشوه خواری از سوی مقامات دولتی خارجی است.

علاوه بر این‌ها، بر پایه یافته‌های پژوهش انجام شده در صندوق بین‌المللی پول^۱ (IMF) انحراف تحلیل‌ها و سیاست‌گذاری‌های کلان اقتصادی از مهم‌ترین پیامدهای کلان اقتصادی پولشویی به شمار می‌آیند. لذا نظارت بر چرخه‌های بازارهای مالی باید بخشی از نظارت و طراحی سیاستی اقتصاد کلان باشد (پهلوانی، مصیب و دیگران، ۱۳۹۷).

در مجموع، آثار زیان‌بار پدیده پولشویی را می‌توان آلوده شدن و بی‌ثباتی بازارهای مالی دانست که در نتیجه آن، ارکان سیاسی، اقتصادی و بنیان‌های اجتماعی به خطر می‌افتد. به بیان دیگر، پولشویی به نظم اجتماعی- اقتصادی آسیب می‌رساند، زیرا این پدیده آثار منفی قابل توجهی بر رقابت آزاد و ثبات و سلامت نظام مالی، خواهد داشت. این آثار نه تنها در بازارهای مالی جهانی بلکه در بازارهای نوظهور نیز نمود عینی خواهد داشت. در واقع، هر کشوری که وارد شبکه مالی بین‌المللی می‌شود، در معرض ریسک ناشی از پولشویی قرار می‌گیرد (تجلی، ۱۳۹۰).

۴. پیشینه پژوهش

پژوهشی تحت عنوان «تدوین الگوی پیشگیری از پولشویی در ساختار بانکی کشور» توسط ابوالحسنی ودانیالی در سال ۱۳۹۷ ارائه شده که در آن اشاره شده است سیستم بانکی کشور به منظور پیاده‌سازی نظام‌ها و دستورالعمل‌های استاندارد بین‌المللی و هموار نمودن مسیر مراودات بین‌المللی، بایستی الگوی پیشگیری و مبارزه با پولشویی را تدوین و سرلوحه کار خود قرار دهد. در جمع‌بندی به این نتیجه رسیده است که اقدامات به عمل آمده درخصوص پیشگیری و مبارزه با پولشویی در مقایسه با استانداردهای بین‌المللی تدوین شده توسط گروه اقدام مالی انطباق کامل ندارد.

در پژوهشی تحت عنوان «تدوین چارچوب خط مشی‌گذاری تعاملی برای مبارزه با پولشویی در سیستم بانکداری جمهوری اسلامی ایران» توسط داود حسین پوری، جواد معدنی،فتاح شریف زاده، محمد جواد محقق‌نیا، در سال ۱۳۹۷ انجام شده، بیان نموده است که از آنجایی که در اسناد

۱. International Monetary Fond

بالادستی کشور، مبارزه با فساد از اصلی‌ترین اقدامات کشور است، لازم است تا با مصادیق مربوط به آن نیز مقابله شود. در نهایت به این نتیجه رسیده است که چارچوب خط مشی گذاری تعاملی در مبارزه با پولشویی در سیستم بانکی کشور فراهم کننده تدابیر مشارکت جویانه و مدیریتی است که با اشراف اطلاعاتی و با بهره گیری از مشارکت تعاملانه بازیگران در راستای نیل به اهداف مربوطه مثمر ثمر خواهد بود.

در پژوهشی با عنوان «بررسی حقوقی پولشویی در نظام بانکی کشور» (اسدی، ۱۳۹۷) انجام شده است، رشد جرایم اقتصادی سازمان یافته و گسترش انتقال داراییهای نامشروع در سطح جهان با هدف تغییر هویت این دارایی‌های از طریق به گردش درآوردن آنها در سرمایه‌گذاری‌های مشروع به همراه دارد و به این نتیجه رسیده است که پولشویی و جرایم مربوط به آن می‌تواند طبقه خاصی از جامعه را تقویت کند و باعث اضمحلال اجتماعی شود. بنابراین در این رابطه باید سیاست فعالانه‌ای در پیش گرفته شود و بازار پول و ارز خارجی تحت نظارت قاعده‌مند قرار گیرد. در تحقیقی دیگر تحت عنوان «پیشگیری از جرم پولشویی در نظام پولی و بانکی» توسط حسینی و آذری متین در سال ۱۳۹۴ انجام شده است به ابعاد حقوقی و قانونی و تدابیر پیشگیرانه برای جلوگیری از ورود پول کثیف به نظام پولی و بانکی پرداخته است، در جمع بندی به این نتیجه رسیده که باتوجه به راهکارهای ارائه شده، نمی‌توان ادعا کرد که سیستم بانکی کشور از تمام توانمندی‌های موجود برای پیشگیری از جرم پولشویی بهره برده است.

در تحقیقی دیگر که با عنوان «مبارزه با پولشویی با تکنولوژی» (مطالعه موردی در بانک در انگستان)^۱ توسط دیونوسیز دیمیتیس^۲ در سال ۲۰۱۷ انجام گرفته است، فعالیت‌های پیوسته از تلاش بانک‌های انگلستان از طریق گسترش دامنه سیستم در برخورد با رفتار پولشویان برای مبارزه با پول شویی ارائه می‌دهد. همچنین مفهوم ساختار سازمانی، که از نظریه سیستم گرفته شده، مورد استفاده قرار گرفته است تا منعکس کننده رویکرد بانک درباره ماهیت پرونده‌های پولشویی باشد. در ادامه

۱. Fighting money laundering with technology, A case study of Bank X the UK. Decision support System. Elsevier.

۲. Dionysius Demetri's

با ارائه مسیری برای بهبود تشخیص پول نقد در یک زمینه سازمانی، یک راه عملی را براساس مطالعه موردی فراهم می‌کند.

در مقاله‌ای تحت عنوان «ریسک پولشویی از منظر بانکداران و تنظیم‌کنندگان مقررات»^۱ توسط یاسارینا و همکاران^۲ در سال ۲۰۱۵ تهیه و منتشر گردیده است، به اهمیت ارزیابی کافی ریسک پولشویی در موسسات مالی و پولی با توجه به آسیب‌پذیری آنها و اهمیت و صلاحیت مدیران خط مقدم اشاره کرده است. نتیجه این مدل که به عنوان مدل مدیریت ریسک و اعتبار در پولشویی مطرح شده که براساس سه مؤلفه اطمینان و بهبود تصمیم‌گیری، کاهش ریسک و آموزش فشرده، بهبود مستمر و ارتقاء ارائه گردیده است.

در پژوهشی که تحت عنوان «مدل سازی درخصوص پولشویان: بحث‌های نظری خرد درخصوص خط‌مشی‌های ضد پولشویی»^۳ توسط مکاریتی و همکاران^۴ در سال ۲۰۱۵ تهیه و منتشر گردیده است، به تشریح نحوه تبادل در بازار پولشویی پرداخته و به فرآیند تزریق پول کثیف به بازار اشاره شده است. در پایان به این نتیجه رسیده است که پروسه پولشویی نشان‌دهنده عملیات پیچیده و مخفیانه پولشویان در بازی نقل و انتقال وجوه به منظور گم کردن رد این عواید مجرمانه و تبدیل آن به کالاهایی که نقدشوندگی بالایی دارند بوده و نهایتاً به دست آوردن راهی برای ورود آن به سرمایه‌گذاری در اقتصاد سفید است.

۵. اهداف و سؤالات پژوهش

هدف اصلی از انجام پژوهش، شناخت و احصاء چالش‌ها و ارائه و تبیین مدل زیرساختی مدیریت چالش‌های مبارزه با پولشویی در نظام بانکی است. اهداف فرعی پژوهش در دو بخش اهداف

۱. Money Laundering Risk: From the Bankers' and Regulators Perspectives

۲. Yasarina et al

۳. Modeling the money launderer: Micro theoretical arguments on anti-money laundering policy International Review of Law and Economics, Elsevier

۴. Mc Carthy et al.

بخش کیفی شامل شناسایی ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های مدل زیرساختی مدیریت چالش‌های مبارزه با پولشویی در نظام بانکی ایران است. اهداف بخش کمی نیز ارزیابی روابط بین ابعاد و اولویت‌بندی مؤلفه‌ها و شاخص‌های مدل است. با توجه به اهداف ترسیم شده، سؤال اصلی این است که چگونه می‌توان مدل مدیریت چالش‌های مبارزه با پولشویی در نظام بانکی ایران را طراحی کرد؟ سؤال فرعی پژوهش عبارت است از اینکه ابعاد مدل، مؤلفه‌ها و شاخص‌های مربوط به آن و راهبردهای لازم جهت اجرای مدل کدام است؟

۶. روش شناسی پژوهش

اصولاً اولین گام مؤثر در راستای تقویت و بهبود یک نظام منسجم زیرساختی، شناسایی چالش‌ها و خلاءها از طریق کار کارشناسی دقیق و مدیریت صحیح آنها می‌باشد، زیرا بدون شناخت نواقص و کاستی‌ها، اعمال راهکارهای جدید نه تنها فاقد توجیه می‌باشد، بلکه مؤثر و مفید نیز نخواهد بود و فرآیند مبارزه با پدیده پولشویی در نظام بانکی ایران نیز از این قاعده مستثنی نمی‌باشد. از آنجایی که نظام بانکی ایران در راستای انطباق عملکرد خود با استانداردهای بین‌المللی و مبارزه با پولشویی با چالش‌های در ابعاد مختلف مواجهه است، لذا برای شناسایی این چالش‌ها از مدل سه شاخگی استفاده شده است. عوامل مدل سه شاخگی به گونه‌ای است که هیچ پدیده‌ای نمی‌تواند خارج از تعامل این سه شاخه انجام شود (دهقان و همکاران، ۱۳۹۱) از این‌رو برای شناخت، احضاء و تأثیرگذاری پدیده‌ها بر این مبنا، مسائل در سه بخش کلی: ۱- ساختاری ۲- کارکردی (محتوائی) ۳- زمینه‌ای (محیطی) تقسیم شدند. همچنین این تحقیق از نظر فلسفی مبتنی بر رویکرد پراگماتیسم^۱ است و بهره‌گیری از سودمندی‌های هر دو رویکرد پژوهشی، مورد نظر بوده است. به عبارت دیگر روش‌های کیفی (داده بنیاد)، دلفی-فازی (نظرسنجی خبرگان) و طراحی مدل و تحلیل عاملی و معادلات ساختاری همگی به صورت مکمل جهت اهداف پژوهش و پاسخ به سؤال پژوهش به کار گرفته شده است. از این‌رو پس از تعریف موضوع و ابعاد آن، پیشایندهای

---

۱. Pragmatism

عوامل زیرساختی مطالعه و شناسایی شدند و در معرض آراء اعضاء دلفی قرار داده شد که در هر مرحله شاخص‌های هر عامل استخراج و در مجموع ابعاد متغیرها شناسایی گردید.

۷. جامعه آماری و تجزیه و تحلیل اطلاعات

در مرحله اول که شامل مصاحبه از خبرگان بود به شیوه تحقیق کیفی انجام شد. جامعه آماری بخش کیفی به صورت غیراحتمالی از روش نمونه‌گیری هدفمند شناسایی شدند و شامل اعضای هیات علمی با مدرک دکترای مدیریت حداقل ۱۰ سال تدریس در زمینه مدیریت و آشنایی با سازمان‌های دولتی بخصوص بانک‌ها و همچنین مدیران و رؤسای ادارات مبارزه با پولشویی با سابقه حداقل ۱۵ سال دارای حداقل مدرک فوق لیسانس جزو این جامعه بودند. مصاحبه‌ها به صورت نیمه ساختار یافته و تا حد ۱۴ نفر به اشباع نظری رسید و محدود شد. کدگذاری در سه مرحله باز، محوری و انتخابی صورت گرفت که در نهایت لیستی از کدها با زیر طبقات خاص به دست آمد که ارتباط بین طبقات مختلف را نشان می‌داد.

از آنجایی که در نظریه‌پردازی داده بنیاد، اعتبارسنجی، بخشی فعال از فرآیند پژوهش است، لذا در خلال روال تطبیق مستمر در کدگذاری باز، بین داده‌ها و اطلاعات و مقوله‌های درحال ظهور، کثرت ایجاد کرده و فرآیند امتحان کردن داده‌ها در برابر مقوله‌ها، در مرحله کدگذاری محوری روی داد. در این مرحله پرسش‌هایی مطرح شد که موجب ارتباط مقوله‌ها گردید و سپس با رجوع مجدد به داده‌ها به جستجوی مدرک، پیشامد و وقایع انجام گرفت. پس از تدوین یک نظریه، به وسیله مقایسه آن با فرآیندهای موجودی که در پیشینه تخصصی یافت می‌شد، اعتبارسنجی گردید. همچنین، مرورگران خارجی نظیر مشارکت کنندگان در این طرح با استفاده از محک‌های علمی مناسب، نظریه داده بنیاد را مورد قضاوت قرار داده و تأیید شد که نظریه مشتمل بر روایی و اعتبار داده‌ها باشند. در کدگذاری باز ۱۷۳ نشانه اولیه به دست آمد که در قالب ۳ مقوله فرعی و ۱۲ مفهوم کلی دسته بندی شدند. به منظور غربالگری صحیح، استفاده از پنل خبرگان و شیوه دلفی در سه راند انجام شد. رابطه‌های استفاده شده برای محاسبه در این گام به شرح زیر می‌باشد:

ابتدا پیش‌بینی هر کارشناس به صورت یک عدد فازی مثلثی ارائه می‌شود:

$$A_i = (l_i, m_i, u_i)$$

در ادامه برای تجمیع دیدگاه خبرگان از روش میانگین فازی استفاده شده است. همچنین از رابطه $\frac{l+m+u}{3}$ برای فازی‌زدایی و قطعی‌سازی میانگین دیدگاه‌ها سود برده شده است.

در گام دوم اختلاف دیدگاه مربوط به هر کارشناس با میانگین دیدگاه‌ها محاسبه شده و مجدد در اختیار کارشناس مربوطه قرار گرفت:

$$A_{AVE} - A_i = \left(\frac{\sum l}{n} - l_i, \frac{\sum m}{n} - m_i, \frac{\sum u}{n} - u_i \right)$$

دیدگاه کارشناس‌ها مجدد گردآوری و میانگین فازی جدید محاسبه گردید:

$$A_i = (l_i, m_i, u_i)$$

$$B_{AVE} = \left(\frac{\sum l}{n}, \frac{\sum m}{n}, \frac{\sum u}{n} \right)$$

اختلاف دیدگاه هر کارشناس با میانگین دیدگاه‌ها محاسبه شده و چرخه دلفی تکرار می‌شود. این فرایند زمانی که دو میانگین متوالی $A_{ave}, B_{ave}, C_{ave}, \dots$ به صورتی روشن به هم نزدیک شوند، متوقف می‌شود. در این فرایند شاخص‌هایی که کمتر از حد آستانه باشند یعنی از نظر خبرگان دارای اهمیت بالایی نبوده‌اند و از فرآیند تحلیل حذف می‌شوند. در مرحله سوم دلفی فازی اختلاف میانگین تمامی سؤالات کمتر از حد آستانه بوده و به اتمام رسیده است. همچنین طی انجام مراحل دلفی فازی از خبرگان خواسته شد در خصوص دسته‌بندی شاخصه‌های نهایی اعلام نظر نمایند، لذا پس از گردآوری نتایج خبرگان و استاتید و تجزیه و تحلیل داده‌ها ۷۸ شاخص نهائی باقی ماند.

۸. تحلیل استنباطی یافته‌ها

در مرحله دوم، به منظور بررسی ارتباط بین سؤالات طراحی شده بر مبنای نتایج بخش کیفی و ارتباط قطعی آنها با متغیرهای تحقیق، از نظر خبرگان استفاده شده و سپس به منظور بررسی دقیق ارتباطات علی موجود در مدل به دست آمده و همچنین انجام تحلیل عاملی تأییدی و تحلیل مسیر،

معادلات ساختاری با رویکرد حداقل مربعات جزئی به کار گرفته شده است. ارزیابی مدل در روش مدل‌سازی معادلات ساختاری با رویکرد حداقل مربعات جزئی، به این دلیل که مدل‌سازی مسیری PLS شاخصی برای سنجش نیکویی برازش^۱ قسمت‌های مختلف مدل پژوهش ارائه نمی‌کند، لذا برای تحلیل مدل‌ها در روش مدل‌سازی معادلات ساختاری با رویکرد حداقل مربعات جزئی باید دو مرحله، «بررسی برازش مدل» و «بررسی سؤال‌های پژوهش» را به ترتیب اجرا نمود. مطابق این فرآیند، ابتدا روایی و پایایی مدل مورد ارزیابی قرار گرفته و هنگامی که شواهد کافی مبنی بر روایی و پایایی مدل اندازه‌گیری (بیرونی) به دست آمد، ارزیابی مدل ساختاری (درونی) انجام و در مرحله پایانی نیز برازش کلی مدل پژوهش مورد بررسی قرار گرفت. جامعه آماری بخش کمی پژوهش شامل کارکنان بخش مبارزه با پولشویی بانک‌های دولتی و خصوصی کشور که تعداد آنها برابر ۸۰۰ نفر بوده است و حجم نمونه براساس روش کوکران ۲۶۰ نفر تعیین گردید. طی چند مرحله، تعداد ۲۴۰ پرسشنامه توزیع و جمع‌آوری گردید. سپس در سومین مرحله، با روش همبستگی براساس مشاهده‌های پس‌رویدادی و با تحلیل رگرسیون از نوع معادلات ساختاری اقدام به پیش‌بینی متغیر وابسته از طریق مجموعه‌ای از متغیرهای توضیحی و میانجی شده است. برای بررسی نرمال بودن توزیع داده‌ها از آزمون کلموگروف اسمیرنوف و برای بررسی عدم خطی شدید از شاخص VIF (تورم واریانس) استفاده شده است. همچنین به منظور اینکه مدل بتواند با بالاترین دقت و صحت، متغیر وابسته نهایی را پیش‌بینی نماید، روش حداقل مربعات جزئی^۲ (PLS) به کار گرفته شده است. روش تخمین PLS ضرایب را به گونه‌ای تعیین می‌کند که مدل حاصله، بیشترین قدرت تفسیر و توضیح را دارا باشد. برای بررسی هم خطی میان شاخص‌ها از شاخص VIF (تورم واریانس) استفاده شده به طوری که مقدار این شاخص از ۴ کمتر باشد می‌توان گفت هم خطی میان شاخص‌ها در سطح مطلوب و قابل قبولی است (جوزپ و توماس، ۲۰۱۶). در این پژوهش تمامی شاخص‌ها دارای مقدار VIF کمتر از ۴ به دست آمدند.

---

۱. Goodness of Fit (GOF)

۲. Partial Least Square

۸-۱. تحلیل عاملی تأییدی

برای بیان مدل اندازه‌گیری و بررسی ارتباط بین متغیرهای مکنون (اصلی) و متغیرهای مشاهده شده (گویه‌های پرسشنامه) از تحلیل عاملی تأییدی استفاده شده است که به منظور پی بردن به متغیرهای زیربنایی یک پدیده یا تلخیص مجموعه داده‌ها استفاده می‌شود (برن، ۱۹۹۴). برای ارزیابی اعتبارسنجی مدل‌های اندازه‌گیری مقادیر زیر را محاسبه کرده و در صورت برآورده شدن شرایط مندرج در جدول (۲) می‌توانیم ادعا کنیم که مدل اندازه‌گیری از شرایط مناسب و مطلوبی برخوردار است.

جدول ۲. شرایط برقراری پایایی و روایی همگرا

شاخص	حد مجاز	منبع
پایایی	$CR > 0.7$ و آلفای کرونباخ بالای ۰.۷ باشند.	جوزپ و همکاران، ۲۰۱۶
روایی همگرا	بارهای عاملی باید معنا دار باشند ($t > 1.96$) بارهای عاملی استاندارد باید بزرگتر از ۰/۴ باشد. $CR > AVE$ $AVE > 0.5$ $Rho\_A > 0.6$ $Q^2 > 0$	
روایی واگرا	$AVE > MSV$	

مأخذ: جوزپ و همکاران، ۲۰۱۶

به منظور تحلیل ساختار پرسشنامه و کشف عوامل تشکیل دهنده هر متغیر از بارهای عاملی استفاده شده است. نتایج بارهای عاملی نشان دهنده این موضوع است که چه میزان از واریانس‌های شاخص‌ها توسط متغیر مکنون خود توضیح داده می‌شود. مقدار این شاخص باید از ۰.۵ بزرگتر و در فاصله اطمینان ۹۵٪ معنادار باشد. معنی‌داری این شاخص توسط بوت‌استرپ^۱ یا جک‌فینگ^۲ به دست می‌آید. شاخصی که بار عاملی بیشتری داشته باشد، اهمیت بالاتری در اندازه‌گیری مؤلفه مربوطه دارد. برخی از

۱. Bootstrapping

۲. Jackknifing

شاخص‌ها دارای بارعاملی کمتر از ۰٫۵ بوده و از مدل حذف شده‌اند و در مدل اصلاح شده تمامی شاخص‌ها دارای بارعاملی بزرگتر از ۰٫۵ و مقدار آماره تی بیشتر از ۱٫۹۶ می‌باشند.

متوسط واریانس استخراج شده (AVE)، یک مقیاس از همگرایی در میان مجموعه‌ای از گویه‌های مشاهده شده یک ساختار است. این متوسط واریانس استخراجی بایستی بالاتر از ۰٫۵ باشد تا اعتبار همگرا تأیید شود (فورنل و لارکر ۱۹۸۱). مقدار این متغیر برای سازه‌های مدل دارای مقدار میانگین واریانس تبیین شده بالاتر از ۰٫۵ شده است و نشان از تأیید روایی همگرا در مدل می‌باشد. از دیگر شاخص‌های روایی همگرا شاخص Rho_A که لازم است مقداری بالای ۰٫۶ اختیار کند. این شاخص نیز برای تمامی متغیرهای تحقیق بالاتر از حد مجاز بوده است.

برای بررسی پایایی متغیرهای تحقیق از دو شاخص پایایی ترکیبی و آلفای کرونباخ استفاده شده است. پایایی ترکیبی و آلفای کرونباخ بنا به گفته فورنر و لارکر (۱۹۸۱) بایستی ۰٫۷ یا بالاتر باشد که کفایت از همگرایی درونی داشته باشد. سازگاری درونی همان پایایی است که هم از آلفای کرونباخ استفاده می‌شود و هم از پایایی ترکیبی. هر دو شاخص به بررسی سازگاری درونی می‌پردازند. برای تمامی متغیرهای تحقیق در مرحله اصلاح مدل مقدار آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی از ۰٫۷ بزرگتر شده‌اند که نشان از پایایی ابزار اندازه‌گیری می‌باشد.

کیفیت مدل اندازه‌گیری توسط شاخص اشتراک با روایی متقاطع (Q^2) محاسبه شده است. این شاخص در واقع توانایی مدل مسیر را در پیش‌بینی متغیرهای مشاهده پذیر از طریق مقادیر متغیر پنهان متناظرشان می‌سنجد. چنانچه این شاخص عدد مثبتی را نشان دهد، مدل اندازه‌گیری از کیفیت لازم برخوردار است. براساس نتایج حاصل از این آزمون برای تمامی متغیرهای موجود در پژوهش این شاخص مثبت بوده و میانگین کل این شاخص طبق اطلاعات جدول ۳ برابر ۰٫۵۶۲ است که نشان از کیفیت مطلوب و بالای مدل اندازه‌گیری می‌دهد.

متغیرهای پنهان	آلفای کرونباخ	rho_A	پایایی ترکیبی	میانگین واریانس تبیین شده	روایی مقاطع
عوامل قانونی	۰/۷۱۰	۰/۷۲۳	۰/۷۹۵	۰/۵۱۷	۰/۴۷۸
عوامل سیاسی	۰/۷۵۹	۰/۷۹۴	۰/۸۳۳	۰/۵۹۴	۰/۵۳۶
عوامل ژئوپولیتیک	۰/۷۰۵	۰/۷۱۶	۰/۸۰۷	۰/۵۶۷	۰/۴۴۸
عوامل ریسک پذیری	۰/۷۵۱	۰/۷۵۳	۰/۸۲۷	۰/۵۶۴	۰/۴۷۵
همگرایی بین المللی	۰/۷۲۳	۰/۸۱۴	۰/۷۳۶	۰/۵۵۳	۰/۳۶۵
همکاری داخلی	۰/۷۸۱	۰/۷۹۹	۰/۸۴۴	۰/۵۳۶	۰/۴۸۵
نقش مردم	۰/۷۰۴	۰/۷۴۳	۰/۸۱۶	۰/۵۳۰	۰/۵۸۱
شمول و شفافیت مالی	۰/۸۴۶	۰/۸۵۸	۰/۸۸۴	۰/۵۲۵	۰/۵۹۰
متقاضیان خدمات	۰/۷۸۲	۰/۸۲۳	۰/۸۴۶	۰/۵۵۴	۰/۶۴۷
منابع انسانی	۰/۷۴۵	۰/۷۷۳	۰/۷۴۴	۰/۵۲۳	۰/۵۵۲
فناوری اطلاعات	۰/۷۰۰	۰/۷۱۰	۰/۷۹۹	۰/۵۲۱	۰/۶۵۸
محیط	۰/۷۸۸	۰/۸۰۷	۰/۸۵۵	۰/۵۴۵	۰/۵۸۶
ساختاری	۰/۸۷۲	۰/۹۰۱	۰/۸۹۳	۰/۶۷۸	۰/۶۶۱
کارکردی	۰/۸۴۳	۰/۹۰۶	۰/۸۸۷	۰/۵۸۱	۰/۵۸۶
زمینه‌ای	۰/۸۸۸	۰/۹۱۳	۰/۹۰۴	۰/۶۸۷	۰/۷۱۶
مدیریت چالش‌های مبارزه با پولشویی در نظام بانکی	۰/۹۵۰	۰/۹۶۴	۰/۹۵۴	۰/۸۷۴	۰/۶۵۴

منبع: یافته‌های پژوهش

۲-۸. محاسبه اعتبار و اگر^۱ (شاخص فورنل و لارکر)^۲

یک نوع از روابط متغیرهای پنهان در مدل معادلات ساختاری بر مبنای همبستگی (هم‌خوانی)^۳ می‌باشد. همبستگی رابطه‌ای است میان دو متغیر در یک مدل اما غیر جهت‌دار^۱ و ماهیت این نوع

۱. Discriminant validity

۲. Fornell-Larcker Criterion

۳. Association

رابطه به وسیله تحلیل همبستگی^۲ مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. جدول ۴ ضرایب همبستگی برای بررسی رابطه میان متغیرهای پنهان را به صورت دو به دو نشان می‌دهد. روی قطر اصلی این ماتریس ریشه دوم میانگین واریانس تبیین شده (جذر AVE) را نشان می‌دهد. هر چه قدر مقدار ضریب همبستگی بزرگتر باشد، شدت رابطه بین دو متغیر بیشتر و قوی‌تر است. جدول ۴ علاوه بر بررسی ضرایب همبستگی به روایی و اگرایی می‌پردازد. طبق این شاخص واریانس هر متغیر مکنون باید برای شاخص‌های مربوط به خودش بیشتر از سایر شاخص‌ها باشد. برای تشخیص این امر ابتدا جذر AVE متغیرهای مکنون محاسبه می‌شود و سپس حاصل با مقادیر همبستگی‌ای که این متغیر مکنون با سایر متغیرهای مکنون داشته، مقایسه می‌شود. باید حاصل جذر AVE از مقادیر همبستگی‌ها بیشتر باشد. این کار را باید برای تمامی متغیرهای مکنون انجام داد. نتایج بررسی شاخص فورنل و لارکر در جدول زیر مشاهده می‌شود. لازمه تأیید روایی و اگرایی بیشتر بودن مقدار ریشه دوم میانگین واریانس تبیین شده از تمامی ضرایب همبستگی متغیر مربوطه با باقی متغیرها است. همان طور که در جدول (۴) مشخص است، مقدار ریشه دوم شاخص میانگین واریانس تبیین شده، برای تمامی متغیرها، از همبستگی آن متغیر با سایر متغیرها بیشتر می‌باشد.

---

۱. Nondirectional

۲. Co relational Analysis

جدول ۴. ضرایب همبستگی و شاخص اعتبار واگرا

متغیرهای پنهان	۱	۲	۳	۴	۴	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲
عوامل قانونی	۰/۷۱۹											
عوامل سیاسی	۰/۶۱۰	۰/۷۷۱										
عوامل ژئوپولتیک	۰/۴۸۹	۰/۴۸۰	۰/۷۵۳									
عوامل ریسک پذیری	۰/۴۹۴	۰/۷۱۰	۰/۶۴۹	۰/۷۵۱								
همگرایی بین المللی	۰/۳۱۸	۰/۳۵۴	۰/۴۹۷	۰/۳۲۸	۰/۷۴۴							
همکاری داخلی	۰/۴۷۲	۰/۵۱۷	۰/۴۵۴	۰/۴۸۱	۰/۱۷۰	۰/۷۳۲						
نقش مردم	۰/۴۵۳	۰/۴۷۵	۰/۵۶۷	۰/۶۱۵	۰/۲۷۲	۰/۴۷۰	۰/۷۲۸					
شمول و شفافیت مالی	۰/۴۵۵	۰/۵۴۷	۰/۶۷۲	۰/۶۰۱	۰/۳۸۴	۰/۶۷۵	۰/۶۰۶	۰/۷۲۵				
متقاضیان خدمات	۰/۴۶۲	۰/۵۵۲	۰/۴۴۲	۰/۶۰۰	۰/۲۵۸	۰/۵۳۵	۰/۵۲۰	۰/۷۰۸	۰/۷۷۴			
منابع انسانی	۰/۵۱۱	۰/۴۸۸	۰/۵۱۲	۰/۵۵۸	۰/۳۰۱	۰/۵۳۱	۰/۶۰۴	۰/۵۵۵	۰/۴۳۲	۰/۷۲۹		
فناوری اطلاعات	۰/۵۶۷	۰/۶۲۸	۰/۵۴۹	۰/۶۹۴	۰/۳۳۵	۰/۶۲۸	۰/۵۴۵	۰/۷۱۹	۰/۶۰۷	۰/۵۹۴	۰/۷۲۲	
محیط	۰/۴۳۱	۰/۶۸۷	۰/۵۴۱	۰/۶۸۶	۰/۳۷۱	۰/۵۲۶	۰/۵۳۶	۰/۶۶۶	۰/۵۹۴	۰/۵۷۳	۰/۷۲۰	۰/۷۳۸

مأخذ: یافته‌های پژوهش

۳-۸. کیفیت مدل ساختاری

ضریب تعیین (R^2) واریانس توضیحی یک متغیر درون‌زا را نسبت به واریانس کل آن توسط متغیرهای برون‌زا اندازه‌گیری می‌کند. برای این شاخص مقادیر بزرگتر از ۰،۶۷ قوی، بزرگتر از ۰،۳۳ متوسط و کمتر از ۰،۱۹ ضعیف تلقی می‌شود. در واقع این ضریب نشان می‌دهد متغیر یا متغیرهای مستقل چند درصد از تغییرات متغیر وابسته را توضیح می‌دهند. طبق جدول ۵ درمورد اغلب متغیرهای درون‌زا در سطح قوی بوده است.

جدول ۵. شاخص‌های کیفیت مدل ساختاری

متغیرهای درون‌زا	ضریب تعیین	ضریب تعیین اصلاح شده	افزونگی (CV-Red)
عوامل قانونی	۰/۵۹۶	۰/۵۹۴	۰/۳۵۴
عوامل سیاسی	۰/۷۶۰	۰/۷۵۹	۰/۴۱۲
عوامل ژئوپولتیک	۰/۵۹۸	۰/۵۹۷	۰/۳۲۴
عوامل ریسک پذیری	۰/۷۵۹	۰/۷۵۸	۰/۳۵۱
همگرایی بین المللی	۰/۲۶۹	۰/۲۶۶	۰/۲۴۱
همکاری داخلی	۰/۶۷۴	۰/۵۴۵	۰/۳۳۴
نقش مردم	۰/۵۵۰	۰/۵۴۸	۰/۴۵۷
شمول و شفافیت مالی	۰/۸۵۷	۰/۸۵۷	۰/۴۶۶
متقاضیان خدمات	۰/۶۴۱	۰/۶۴۰	۰/۵۲۳
منابع انسانی	۰/۵۶۹	۰/۵۶۷	۰/۴۲۸
فناوری اطلاعات	۰/۷۵۷	۰/۷۵۶	۰/۵۳۴
محیط	۰/۷۸۳	۰/۷۸۲	۰/۴۶۲
ساختاری	۰/۸۵۱	۰/۸۵۲	۰/۵۳۷
کارکردی	۰/۸۶۶	۰/۸۶۶	۰/۴۶۲
زمینه‌ای	۰/۹۰۵	۰/۹۰۵	۰/۵۹۲

مأخذ: یافته‌های پژوهش

برای ارزیابی مدل تحلیل عاملی تأییدی از شاخص بسیار مهم ریشه دوم برآورد واریانس خطای تقریب (SRMR) استفاده شده است. حد مجاز این شاخص ۰۰۱ می‌باشد. برای این مدل مقدار این شاخص ۰۰۰۹۱ شده است و با توجه به اینکه از مقدار ۰۰۱ درصد کمتر می‌باشد می‌توان گفت مدل برازش مناسبی داشته است و داده‌های این پژوهش با ساختار عاملی و زیربنای نظری تحقیق برازش مناسبی دارد و این بیانگر همسو بودن سؤالات با سازه‌های نظری است. این نتیجه در جدول (۶) درج گردیده است.

جدول ۶. شاخص‌های برازش مدل

شاخص برازش مدل	مقدار برآورده شده	حد مجاز
SRMR	۰۰۰۹۱	کمتر از ۰۰۱

مأخذ: یافته‌های پژوهش

۹. برآورد مدل براساس یافته‌های پژوهش

در عملیات پولشویی، به عنوان یک فعالیت مجرمانه مالی، درآمدهایی که زائیده فعالیت‌های غیرقانونی است به گونه‌ای با درآمدهای حاصل از فعالیت‌های قانونی در می‌آمیزد که امکان شناسایی و تفکیک آنها از یکدیگر ممکن نیست و می‌توان از این درآمدهای غیرقانونی با حداقل ریسک برای فعالیت‌های دیگری در آینده استفاده کرد. شناسایی این شرایط برای جلوگیری از وقوع جرم اهمیت زیادی دارد. از این رو لازم است تدابیر جدید و به روز شده‌ای در این حوزه به کار گرفته شود که از آن جمله می‌توان به مدل‌های مبارزه با پولشویی اشاره نمود. با توجه به اینکه این امر (یک مدل زیر ساختی خاص برای مدیریت چالش‌های پیش روی مبارزه با پولشویی در سیستم بانکی) تاکنون به کارگرفته نشده است، لذا بهره‌گیری از استانداردهای بین‌المللی، برخورداری از نظریات خبرگان، الگوسازی از مدل‌های ارائه شده قبلی داخلی و خارجی، ارزیابی و آزمون مدل در جامعه متخصصین مرتبط با موضوع، جنبه اهمیت و نوآوری مدل را برجسته‌تر می‌نماید. لذا براساس نتایج به دست آمده از پژوهش، برآورد مدل و ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های احصاء شده به شرح جداول ۷، ۸، ۹ و شکل ۲ قابل ارائه می‌باشد.

جدول ۷. ابعاد ساختاری

عوامل قانونی	<p>جامعیت و مانعیت قانون</p> <p>تناسب میان جرم و مجازات</p> <p>نظام قضائی کارآمد و مستقل</p> <p>مصادره اموال ناشی از جرایم سازمان یافته</p> <p>ضمانت اجرای مؤثر قوانین</p> <p>معاذت قضایی استرداد مجرمان پولشویی</p> <p>بروزرسانی، اصلاح، بازنگری و تکمیل قوانین</p> <p>مقابله با جرائم منشاء</p>
سیاسی	<p>تصمیم گیری چندجانبه</p> <p>تحولات سیاسی در عرصه کشور و بین المللی</p> <p>خط مشی های غیر همسو</p> <p>توسعه و اجرای سیاستها و فعالیتهای مبارزه با پولشویی</p> <p>عواقب سیاسی فرهنگی اجتماعی انتفاع پولشویان در جامعه</p> <p>تأثیر ثبات سیاسی بر ثبات موسسات مالی</p> <p>پیوندهای ساختاری نهادهای داخلی</p>
ژئوپولیتیک	<p>قرار گرفتن در مسیر ترانزیت قاچاق و مواد مخدر</p> <p>وجود مقیاس هایی برای کشف حمل و نقل فیزیکی پول</p> <p>مبادلات چمدانی وجوه نقد در مرزها</p> <p>افزایش جرائم سازمان یافته</p> <p>مرز مشترک با کشورهای با ریسک پولشویی بالا</p>
ریسک پذیری	<p>تدوین سند ریسک ملی</p> <p>اهمیت مدیریت ریسک در مبارزه با پولشویی</p> <p>اختلال در سرمایه گذاری درازمدت داخلی و خارجی</p> <p>رویکرد مبتنی بر ریسک</p> <p>شناسایی بازار فعالیت و ریسک های هربخش</p> <p>افزایش هزینه های دولت و فرار سرمایه ها</p>

مأخذ: یافته‌های پژوهش

جدول ۸. ابعاد کارکردی

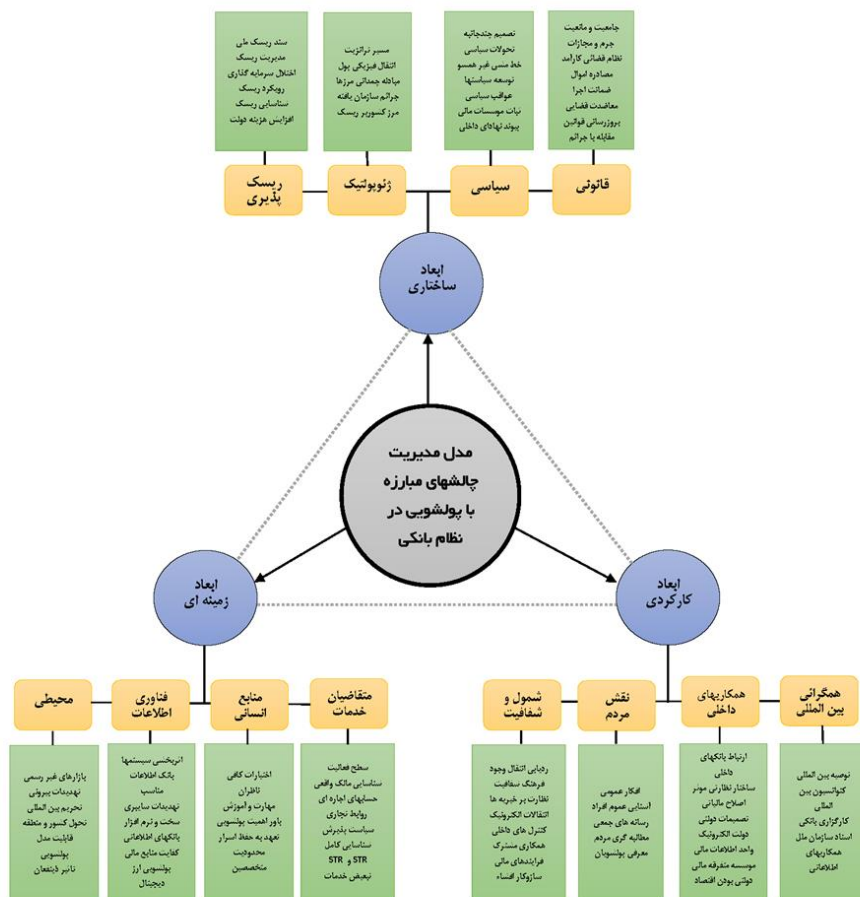
همگرایی بین‌المللی	به‌کارگیری توصیه‌های بین‌المللی الحاق به کنوانسیون‌های بین‌المللی شناسایی، ارزیابی و تأیید کارگزاری‌های بانکی تصویب و اجرای اسناد سازمان ملل همکاری‌های بین‌المللی اطلاعاتی
همکاری‌های داخلی	ارتباط مؤثر بانک‌های داخلی طراحی ساختار نظارتی مؤثر برای مقابله با پولشویی اصلاح سیستم مالیاتی و ممانعت از فرار مالیاتی تصمیمات نابه‌هنگام دولتی و ایجاد رانت توسعه دولت الکترونیک واحد مؤثر اطلاعات مالی مستقل جولوگیری از فعالیت موسسات متفرقه مالی دولتی بودن بخش عمده‌ای از اقتصاد
نقش مردم	ناامنی در افکار عمومی آشنایی عموم افراد جامعه با موضوع پولشویی رسانه‌های جمعی مجازی مطالبه‌گری از جانب مردم آشنا نبودن عامه مردم با چگونگی معرفی پولشویان
شمول و شفافیت مالی	مقررات ردیابی و نقل و انتقال وجود نقد فرهنگ سازی جهت شفافیت اطلاعاتی نظارت بر سازمان‌های خیریه و غیر انتفاعی نظارت بر نقل و انتقالات الکترونیک کنترل‌های داخلی و نظارت حضوری مؤثر روش‌های شفاف و مؤثر همکاری مشترک و تسهیل تبادل اطلاعات پولشویی اصلاح فرایندهای مالی و تدوین نظام حسابداری و استانداردهای مالی سازوکار اطمینان بخش افشاء

مأخذ: یافته‌های پژوهش

جدول ۹. ابعاد زمینه‌ای

<p>تعیین سطح فعالیت مشتریان</p> <p>شناسایی مالک واقعی و ذینفع</p> <p>عدم نگهداری حساب‌های بی نام و جعلی و اجاره‌ای</p> <p>نظارت، درک هدف و ماهیت شغل و روابط تجاری اشخاص</p> <p>تدوین سیاست پذیرش مشتری</p> <p>الزامات شناسایی کامل و حفظ سوابق</p> <p>گزارشات فنی CTR و STR</p> <p>تبعیض در ارائه خدمات</p>	متقاضیان خدمات
<p>اختیارات کافی ناظران</p> <p>مهارت و آموزش دست اندرکاران بانکی با روش‌های کشف پولشویی</p> <p>باور اهمیت مبارزه با پولشویی توسط کارمندان</p> <p>تعهد به حفظ اسرار بانکی و رازداری</p> <p>محدودیت متخصصین مجرب در عرضه مبارزه با پولشویی</p>	منابع انسانی
<p>اثربخشی سیستم‌های مبارزه با پولشویی</p> <p>بانک اطلاعات مناسب</p> <p>آمادگی مقابله با تهدیدات سایبری</p> <p>امکانات سخت افزاری و نرم افزاری مناسب</p> <p>جزیره‌ای بودن و عدم یکپارچگی بانک‌های اطلاعاتی موجود</p> <p>کفایت منابع مالی جهت تجهیز و نوسازی فناوری</p> <p>پولشویی از طریق خرید و فروش ارز دیجیتال</p>	فناوری اطلاعات
<p>بازارهای واسطه‌ای یا غیررسمی</p> <p>تهدیدات بیرونی، جنگ و فشارهای خارجی</p> <p>تحریم‌های بین المللی</p> <p>تحولات سیاسی کشوری و منطقه‌ای</p> <p>قابلیت تعمیم‌پذیری بیرونی مدل‌های مبارزه با پولشویی</p> <p>تأثیر و فشار ذینفعان</p>	محیطی

مأخذ: یافته‌های پژوهش

شکل ۲. مدل مدیریت چالش‌های مبارزه با پولشویی در نظام بانکی ایران

۱۰. بحث و نتیجه گیری

در هر اقتصادی، بانک‌ها و موسسات اعتباری مرکز اصلی مبادلات پولی تلقی می‌شوند، از این رو اتخاذ تدابیر مناسب پیشگیرانه جهت جلوگیری از ورود پول‌های کثیف به نظام پولی و بانکی از اهمیت به‌سزایی برخوردار است. برای دستیابی به این مهم در مرحله اول لازم است، نظارت مؤثر بانک مرکزی در نحوه تأسیس و اداره بانک‌ها و مؤسسات مالی خصوصاً بانک‌های خصوصی وجود داشته باشد، تا از این طریق، افراد سودجو و فاقد صلاحیت قادر به سوء استفاده از این شبکه و ایجاد محلی امن برای مقاصد پولشویی از طریق ایجاد مؤسسات مالی یا شبه بانکی نباشند. همچنین به منظور اطمینان از رعایت مقررات مبارزه با پولشویی در فرایند فعالیت‌های بانکی، کنترل مستمر بر عملیات و اقدامات بانکی توسط بانک مرکزی الزامی است. شایسته است، سیستم بانکی برای اینکه معاملات و عملیات بانکی مشکوک به پولشویی را کشف و شناسایی نماید، از سیستم‌های هوشمند ضد پولشویی در حوزه فناوری اطلاعات و ارتباطات در سامانه‌های دریافت و پرداخت استفاده نماید تا امکان رصد تراکنش‌های بانکی و اطمینان از شفافیت آنها به وجود آید.

اجرای دقیق قوانین و مقررات حوزه مبارزه با پولشویی در سیستم بانکی که به عنوان مجموعه ناظر بر عملیات ضد پولشویی مطرح هستند، در دو سطح قانون و آئین نامه‌ها و دستورالعمل‌های تدوین شده توسط شورای عالی مبارزه با پولشویی، خصوصاً در بخش‌های احراز هویت، طبقه‌بندی اشخاص، تعیین سطح فعالیت مشتریان بانک، روابط کارگزاری با سایر بانک‌ها و ...، با رویکردی پیش‌گیرانه می‌توانند نقش مهمی در کاهش دامنه ارتکاب جرم پولشویی داشته باشد.

همچنین در حوزه ساختارهای متناسب با ابعاد بین‌المللی، با توجه به رتبه ایران در مقایسه با سایر کشورها می‌توان دریافت که اصلاحات ساختاری و نهادی انجام شده طی سال‌های اخیر که مدتی موجب تعلیق و خروج ایران از لیست سیاه FATF شده بود، نتوانسته است در رتبه ایران تأثیری داشته باشد. این در حالی است که در گزارش روش‌شناسی ارزیابی تطبیق فنی^۱ با

---

۱. Technical Compliance

توصیه‌های گروه ویژه اقدام مالی و کارآمدی نظام مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم تاکید شده است، بدون انجام اصلاحات ساختاری و نهادی، انطباق فنی در تعیین کارآمدی بی‌معناست. لذا براین اساس، و به لحاظ رویه اجرایی موجود، لازم است کشورها یک سطح قابل‌قبولی از اصلاحات ساختاری را انجام دهند، تا سپس بتوانند در یک سطح آستانه کسب امتیاز لازم برای سنجش کارآیی سیستم مبارزه با پولشویی قرار گیرند.

نتایج پژوهش پیشنهادهای مفیدی به نهادهای قانون گذار از جمله بانک مرکزی و... ارائه نموده تا سازمان‌های مزبور مقررات مناسب‌تری اعمال نمایند. همچنین به مدیران نظام بانکی کمک خواهد کرد تا تدابیر لازم برای بهبود وضعیت مبارزه با پولشویی و انطباق روش‌ها و عملیات بانکی با استانداردهای جهانی را فراهم نمایند. با توجه به شرایط سیاسی-اقتصادی جامعه، و رتبه ایران در مبارزه با پولشویی در موسسات رتبه بندی جهانی، مدل ارائه شده در این پژوهش می‌تواند در شناخت راهکارهای موجود در جهت بهبود جایگاه ایران کمک نماید.

براین اساس و باتوجه به توضیحات فوق، می‌توان برخی از موارد را در این راستا مورد تاکید بیشتری قرار داد:

۱. انجام اقدامات مؤثر از قبیل امکان تحقق و پیگیری قانونی پولشویی به نحوی که محدود به اقدامات قانونی مربوط به جرم اولیه (مثلاً قاچاق کالا و مواد مخدر) نباشد.
۲. همکاری بیشتر با نهادهای بین‌المللی برای ارائه گزارش‌های صحیح و شفاف به‌خصوص در مورد ۱۴ شاخص مورد استفاده در رتبه‌بندی شاخص مبارزه با پولشویی کشورها.
۳. اتخاذ رویکرد مبتنی بر ریسک در ارائه خدمات بانکی در بانک‌های کشور.
۴. ایجاد ابزارهای زیرساختی و نرم‌افزاری لازم برای اجرای کامل و درست ۲ قانون مهم یعنی قانون مبارزه با پولشویی و آئین نامه اجرایی.
۵. فرهنگ‌سازی، آموزش و ترویج مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم در تمام سطوح نظام مالی کشور به‌خصوص در میان مدیران ارشد و اعضای هیات‌مدیره بانک‌ها و موسسات مالی و اعتباری.
۶. وضع جرایم متناسب و بازدارنده درخصوص جرم پولشویی.

۷. پیاده‌سازی کامل اصول حاکمیت شرکتی در نظام بانکی و مالی کشور به‌عنوان یکی از ملاک‌های مهم در راستای شفاف‌سازی نظام اقتصادی کشور.
۸. ایجاد زیرساخت‌های لازم و یکپارچه سازی نظام‌های اطلاعاتی کشور برای گزارش‌دهی بی‌ملاحظه موارد مشکوک به پولشویی به مرکز اطلاعات مالی.
۹. هوشمندسازی نرم‌افزار مورد استفاده در بانکداری متمرکز برای شناسایی تراکنش‌های مشکوک در همه بانک‌ها، موسسات اعتباری و سایر نهادهای مالی.
۱۰. ایجاد زیرساخت‌های لازم درخصوص اجرای الزامات شناسایی دقیق مشتری ازسوی تمامی موسسات و نهادهای ارائه‌دهنده خدمات مالی و بانکی و شناسایی ذی‌نفع واقعی به‌خصوص درخصوص مشتریان حقوقی.

منابع

- ابوالحسنی هستیانی، اصغر و قربان دانیالی (۱۳۹۷). "تدوین الگوی راهبردی پیشگیری از پولشویی در ساختار بانکی کشور". فصلنامه علمی پژوهشی مدیریت سازمان‌های دولتی، دوره ۶، شماره ۴، صص ۱۱-۲۴.
- ارجمند نژاد، عبدالمهدی؛ فردوس زارع قاجاری و علی قائم مقامی (۱۳۹۲). *استانداردهای بین المللی مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم (توصیه‌های چهار گانه گروه ویژه اقدام مالی FATF)*. چاپ اول. تهران: انتشارات تاش.
- ارجمند نژاد، عبدالمهدی؛ فردوس زارع قاجاری و علی قائم مقامی (۱۳۹۶). *فرهنگ تخصصی پولشویی و تامین مالی تروریسم*، چاپ اول. تهران: انتشارات تاش.
- اسدی، بهنام (۱۳۹۷)، "بررسی حقوقی پولشویی در نظام بانکی کشور". *فصلنامه مطالعات نوین بانکی*، دوره اول، شماره اول، صص ۱۷۰-۱۵۱.
- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۷). *بخش مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم*. ترجمه اسنادی در زمینه مبارزه با پولشویی. www.cbi.ir < Online

پرویزیان، کورش و مهدی قاسمی علی آبادی (۱۳۹۶)، "تصویر غیرواقعی ایران در آینه بازل"، *دنیای اقتصاد*، شماره ۴۰۶۳.

پورعبادالهیان کوپچ، محسن؛ اصغرپور، حسین؛ فیروز فلاحی، همت و ستار رستمی (۱۳۹۷)، "اندازه‌گیری شکندگی سیستم بانکی براساس شاخصی BSFI"، *فصلنامه علمی پژوهشی اقتصاد مالی*، سال دوازدهم، شماره ۴۵، صص ۱۶-۱.

پهلوانی، مصیب؛ میرجلیلی، سیدحسین و نفیسه کشتگر (۱۳۹۷)، "بررسی ارتباط متقابل چرخه‌های مالی باکسب و کار در اقتصاد ایران"، *فصلنامه علمی پژوهشی اقتصاد مالی*، سال دوازدهم، شماره ۴۳، صص ۱۹-۱.

تجلی، سید آیت اله (۱۳۹۰). *مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم در بانک‌ها*، چاپ اول. تهران: انتشارات آراد.

تذهیبی، فریده (۱۳۹۶). *پولشویی و روش‌های مبارزه با آن*، چاپ چهارم. تهران: انتشارات جنگل. دانشجو، حامد (۱۳۹۵). *پولشویی جرمی پنهان در اقتصاد*، چاپ اول. تهران: انتشارات پژوهشکده پولی و بانکی بانک مرکزی ج.ا.ا.

حسین پور، داود؛ معدنی، جواد؛ شریف‌زاده، فتاح و محمدجواد محقق‌نیا (۱۳۹۷). "اندوین چارچوب خط‌مشی‌گذاری تعاملی برای مبارزه با پولشویی در سیستم بانکداری جمهوری اسلامی ایران". *فصلنامه علمی پژوهشی سیاست‌گذاری عمومی*، شماره ۲، صص ۳۲-۹.

حسینی، سید حسین و افشین آذری متین (۱۳۹۴). "پیشگیری از جرم پولشویی در نظام پولی و بانکی". *آموزه‌های حقوق کیفری، دانشگاه علوم اسلامی رضوی*، شماره ۱۰، صص ۱۵۴-۱۳۵.

حیدری نژاد، نصراله (۱۳۹۷). *پولشویی از منظر حقوق کیفری ایران با رویکردی به نظام جمهوری اسلامی ایران*، چاپ اول. تهران: انتشارات کتابراه.

شریفی، سیدمحمدرضا؛ حقیقت، علی؛ ابراهیمی، مهرزاد و عباس امینی فرد (۱۳۹۸)، "ارزیابی تأثیر توسعه مالی بر اقتصاد زیرزمینی در ایران"، *فصلنامه علمی پژوهشی اقتصاد مالی*، سال سیزدهم، شماره ۴۶، صص ۷۲-۴۱.

صفری، شمس (۱۳۹۳)، "پولشویی"، *اولین همایش ملی حسابداری و حسابرسی*، دانشگاه آزاد اسلامی، ایران.

قضاوی، حسین و حسین کیانی‌زاده (۱۳۹۵)، "بررسی پیامدهای پولشویی و آثار آن بر امنیت اقتصادی ایران"، *مجله اقتصادی وزارت امور اقتصادی و دارائی*، شماره ۵۵ و ۵۶، صص ۷۷-۱۰۳.

کلانتری، خلیل (۱۳۸۸)، *مدل‌سازی معادلات ساختاری در تحقیقات اجتماعی-اقتصادی*، چاپ اول. تهران: انتشارات فرهنگ صبا.

لارنت چتین، پیترو؛ مک دول، موس و سدربک وندرروز (۱۳۹۵). *پیشگیری از پولشویی و تأمین مالی تروریسم: راهنمای عملی برای ناظران بانکی*. ترجمه: مریم کشتکار، چاپ اول. تهران: انتشارات تاش.

مجموعه سخنرانی‌ها و مقالات همایش بین‌المللی مبارزه با پولشویی (۱۳۹۳)، کمیته معاضدت قضایی ریاست جمهوری. تهران

میردهقان، سیدعباس (۱۳۹۵). *مجموع کامل قوانین مبارزه با پولشویی*، چاپ اول. تهران: انتشارات مجمع علمی و فرهنگی مجد.

نعیمی پژوه، حامد و احمد توکل مقدم (۱۳۹۲). "مطالعه تطبیقی اقدامات انجام شده در زمینه مبارزه با پولشویی در ایران و کشورهای منتخب". *دانش‌ارزیابی*، شماره ۱۷، صص ۱۶۶-۱۳۶.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی (۱۳۹۷). "ویژه نامه پولشویی"، فصلنامه مجلس و پژوهش، شماره ۱۳۸۲۳۷.

هومن، حیدر علی (۱۳۹۰). *مدل‌یابی معادلات ساختاری با کاربرد نرم افزار لیزرل*، چاپ چهارم. تهران: انتشارات سمت.

Basel AML index (۲۰۱۸). Report, Basel Institute on Governance.

Yasarina Mat Isa, Zuraidah Mohd Sanusi, Mohd Nizal Haniff, Paul A. Barnes (۲۰۱۵). Science Direct. Procedia Economics and Finance. International Conferance on Financial Criminology, wadham college. Oxford, United Kigdom, pp. ۱۳-۱۴.

Killin J.Mc Carthy, Peter van Santen, Ingo Fiedler (۲۰۱۴). "Modeling the Money Launderer: Micro Theoretical Arguments on Anti-money Laundering Policy International Review of Law and Economics, Elsevier. International Review of Lae and Economics". Elsevier. University of Gronongen The Netherlands.

Dionysios Demeetis (۲۰۱۸). *Fighting Money Laundering with Technology, A Case Study of Bank X the UK*. Decision support System. Elsilver.

Shjia, Gao. Donogming XU. (۲۰۰۹). "Conceptual Modeling and Development of an Intelligent Agent-assisted Decision Support System for Anti-money Laundering", *business School, University of Qweensland, Brisbane*, ۴۰۷۲, Astralia.

Gilmour Nicholas (۲۰۱۵). "Underestanding the Practices behind Money Laundering a Rational Choice Interpretation". *ScineceDirect. International Journal of Law, Crime and JUSTICE*.

Jayasre, Vikas. Siva Balan .R.V. (۲۰۱۷). "Money Launderig regulatory risk evaluation using Bitmap Index-Based Deceision Tree". *Journal of Association of arab Universities for Basic and Applied Sciences*.

Chin W.W. (۱۹۹۸). The Partial Least Squares Approach to Structural Equation Modeling. In *ModernMethods for Business Research*, Marcoulides, G.A. (ed.), Lawrence Erlbaum Associates, Mahwah, NJ, pp. ۱۲۹۵-۱۳۳۶.

Ringle C.M., Wende S. and A. Will (۲۰۰۵). Smart PLS Version ۲,۰ M۳, University of Hamburg.

Hair Jr, Tomas G., M.Hult, Christian M.ringle and Marko Sarstedt (۲۰۱۶) A Primer on Partial Least Square Structural Equation Modeling (PLS-SEM), Second edition, Joseph F.